

3. Биченко, Н. Технологія навчання майбутніх акторів театру [Текст] / Н. Биченко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство. – 2017. – № 1 (Вип. 36). – С. 173–179. – Бібліогр. наприкінці ст.
4. Гейко, В. Виховуємо театром [Текст] / В. Гейко // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2012. – № 10. – С. 31–32.
5. Горбань, Я. В. Аматорський театр у період сучасних суспільних трансформацій (до проблеми визначення соціокультурних показників) [Текст] : [педагогіка і психологія морального виховання в аматорському театрі] / Я. В. Горбань, І. І. Білоус // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2013. – № 34/36. – С. 72–77. – Бібліогр. в кінці ст.
6. Денисюк, С. Театральна педагогіка [Текст] / Світлана Денисюк // Початкова освіта. – 2013. – № 36. – С. 17–18.
7. Дубина, Л. Г. Використання театральної педагогіки у підготовці майбутніх учителів початкових класів [Текст] : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. пед. наук : 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти / Дубина Людмила Гртгорівна ; Ін-т пед. і психол. проф. освіти АПН України. – К., 2004. – 20 с.
8. Жернова, А. Тренінг-вправи з театральної педагогіки [Текст] / А. Жернова // Початкова освіта. Шкільний світ. – 2007. – № 40. – С. 4-5.
9. Лимаренко, Л. І. Перспективи театральної педагогічної підготовки майбутніх педагогів у системі професійної освіти [Текст] / Л. І. Лимаренко // Педагогічний альманах. – 2016. – Вип. 29. – С. 143–148. – Бібліогр. в кінці ст.
10. Мельникова, О. Г. Виховання творчої особистості учня засобами театального мистецтва [Текст] / О. Г. Мельникова // Педагогічна майстерня. – 2013. – № 4. – С. 30–31.
11. Ничкало, Н. Г. Інтердисциплінарність мистецтва педагогічної дії [Текст] / Н. Г. Ничкало // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей. – 2014. – Вип. 5(9). – С. 29–35. – Бібліогр. в кінці ст.
12. Татаренко, М. Закони ойкумени: розвиток творчої особистості мол. школярів шляхом театральної педагогіки [Текст] / М. Татаренко // Рідна школа. – 2004. – №10. – С.44-46.
13. Театральна педагогіка в початковій школі [Текст] : з досвіду роботи укладач Л. М. Самсоненко // Розкажіть онуку. – 2011. – № 19/20. – С. 7-26.

373.3.015.31:792

А. Москалюк,
асистент Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського
О. Андрійців,
провідний концертмейстер
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

A. Moskaliuk,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University
O.Andriyiciw,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

FEATURE-AESTETIK EDUKATION CHILDREN OF PRIMARY SCHOOL AGE MEANS THEATER ARTS

Анотація. У статті розкрито концептуальні засади викладання предметів художньо-естетичного циклу та їх вплив на емоційно-естетичний розвиток молодших школярів. Проаналізовано вплив театального мистецтва на формування особистості молодшого школяра.

The article describes the conceptual foundations of teaching subjects of the artistic and aesthetic unit and their impact on the primary schoolchildren's emotional aesthetic development. The influence of the theatrical art on the personality's forming of the junior pupil is analyzed.

Ключові слова: молодший школяр, художньо-естетичне виховання, мистецтво, театр, гра.

Key words: junior pupil, feature-aesthetic adukation, art, theatre, game.

Постановка проблеми. Важливим завданням сучасної школи є формування свідомості учнів, їх світогляду. Тут акцентується увага на вихованні почуттів, а не на абстрактному мисленні, при скерованому впливі на здатність дитини свідомо переживати все, що її оточує в житті – природу, соціальні інститути, явища культури. Ще одним із важливих завдань є формування продуктивної уяви, творчої фантазії як здатності проектувати те, що має створюватись людиною. На сучасному етапі все більше уваги приділяється пошуку перспективних підходів до вирішення проблеми гуманізації процесу виховання, стимулювання пізнавальної активності учнів, накопиченню досвіду їхньої творчої діяльності. У реалізації цього складного процесу важлива роль належить розвитку творчих здібностей.

Саме мистецтво приходить на допомогу сучасному вчителю, адже мистецтво – це відтворення людського життя в тих уявних, ілюзорних світах, які творить уява. Вони необхідні культурі для того, щоб люди жили в цих світах подібно до того, як вони живуть у житті – переживаючи все, що тут відбувається, і осмислюючи отриманий досвід, адже практичне життя обмежене в часі та просторі, і досвіду практичної реальності ще недостатньо для формування повноцінної людини. Однак можна прожити безліч людських життів у світах Гомера, Шекспіра, Рембрандта, Гойї та ін. [2].

Естетичне ставлення школярів до світу, до різних видів мистецтва формується переважно під впливом стихійних факторів соціального оточення, зокрема засобів масової інформації, особливо телебачення, дисциплін художньо-естетичного циклу – музичного та образотворчого мистецтв, які посідають занадто скромне місце в загальноосвітніх навчальних закладах. Тому шкільна освіта у відриві від усієї системи позаурочної та позашкільної виховної роботи об'єктивно не може реалізувати необхідний комплекс культуро-творчих функцій, притаманних мистецтву [4]. Особливу увагу у нашому дослідженні хочемо приділити театральному мистецтву, тому що важлива роль у молодшому шкільному віці належить самовираженню дітей через власну художньо-творчу діяльність. Враховуючи психофізіологічні особливості школярів цього віку – необхідно залучати їх до творчої діяльності в образотворчому, музичному, театральному та інших видах мистецтва.

Аналіз досліджень і публікацій. Педагогічна інноватика постійно привертає увагу сучасних дослідників. Серед них К. Ангеловські, О. Арламов, І. Бех, М. Бургін, Ю. Гільбух, І. Дичківська, В. Журавльов, А. Ніколс, С. Поляков, М. Поташич, Г. Селевко, Н. Юсуфбекова та ін. Ними визначено та обгрунтовано основні методологічні й теоретичні положення інноваційної педагогічної діяльності. Водночас, значна кількість наявних сьогодні педагогічних технологій вимагає від педагога обізнаності з їх основами та вмінь щодо їх упровадження в навчально-виховний процес початкової школи. У галузі мистецької освіти проблема впровадження інноваційних технологій у навчально-виховний процес знайшла своє відображення у працях багатьох науковців. Так, ідеї цілісного пізнання мистецтва простежуються в дослідженнях методологічних проблем сучасного мистецтвознавства (Ю. Афанасьєв, В. Біблер, А. Зись, В. Михальов, Л. Столович); психології художнього сприйняття (Б. Ананьєв, Л. Виготський, О. Леонтєв, П. Якобсон); теорії формування художньої культури вчителя (Е. Абдуллін, Л. Рапацька, О. Рудницька, Г. Падалка, О. Щолокова).

На просвітницьку роль театального мистецтва, його здатність удосконалювати смаки, розвивати моральні, патріотичні почуття вказували І. Франко, Б. Грінченко, М. Вороний, О. Кисіль та ін. Великого значення театральній грі дітей надавала С. Русова. Вона радила використовувати її як для кращого засвоєння знань з окремих предметів, так і для загального емоційно-естетичного розвитку. Ряд дослідників театального мистецтва підкреслюють, що заняття мистецтвом, зокрема театальною діяльністю, є важливим засобом естетичного виховання та соціалізації особистості. Особливого значення дитячому театру, як засобу залучення особистості до естетичних цінностей надавали Я. Коменський, А. Макаренко, В. Сухомлинський. Проблему естетичного виховання школярів розглядають в своїх працях А. Єршова, А. Капська, О. Комаровська, М. Левченко, Л.

Масол, Н. Миропольська, Є. Сазанов, Л. Чуриліна, В. Ширяєв, А. Щербо та ін. Психологічний контекст як фактор умов естетичного виховання, що дозволяє визначити детермінанти художнього розвитку особистості розкрили О. Васильєв, Л. Виготський, І. Зязюн, Н. Крилова, М. Овсянников, Ю. Станішевський, В. Чепелєв. При комплексному дослідженні проблеми виховання засобами театру важливими є наукові праці А. Брянцева, Н. Корнієнка, А. Луначарського, К. Станіславського. Відсутність достатньої кількості наукових досліджень з проблеми залучення театрального мистецтва до навчально-виховного процесу сучасної школи та його впливу на художньо-естетичний розвиток молодших школярів зумовила мету цієї публікації – розглянути теоретичні та методичні закономірності впливу театрального мистецтва на художньо-естетичний розвиток молодших школярів у навчально-виховному процесі початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Проблема розвитку творчості та творчих здібностей учнів хвилювала в різні часи не тільки видатних педагогів, але й мислителів, дослідників, філософів, науковців. Якщо говорити про творчість дитини, слід наголосити, що учні найчастіше не створюють щось зовсім нове, але відкриття суб'єктивно нового для дитини вже є проявом творчості. Робота не за шаблоном, не за зразком є також показником розвинутих творчих здібностей. Розвиток творчих здібностей – це вміння використовувати знання в нестандартних ситуаціях, а розвиток творчих здібностей і мислення – вміння узагальнювати, перетворювати знання в гнучкі системи, творчо аналізувати ситуацію. Розвивати творчість – означає виховувати інтерес до знань та самостійність у навчанні. Як зазначав відомий педагог В.О. Сухомлинський: «Може маленька дитина повторює те, що було вже зроблено, створено іншими людьми, але якщо це діяння – плід її власних зусиль, – вона творець, її розумова діяльність – це творчість» [6].

Однією з умов ефективного впровадження цілісної системи художньо-естетичної освіти та виховання учнів є створення естетичного середовища в навчальному закладі, відкритого до активної взаємодії з навколишнім соціокультурним середовищем. Важливим завданням сучасної школи стає створення інноваційної педагогічної інфраструктури, що охоплюватиме: естетику предметного середовища, в якому школярі зможуть реалізувати свої художньо-творчі здібності (естетика шкільного довілля - картинні галереї, мистецькі світлиці, художні майстерні; сучасний дизайн шкільних інтер'єрів тощо); естетику соціально-педагогічного середовища (естетика шкільного спілкування і життєтворчості; краса міжособистісних стосунків; панування педагогічного оптимізму й віри, що кожна дитина в душі митець).

Школа із специфічним соціально-культурним середовищем у нових суспільно-економічних умовах має бути відкритою до контактів із закладами культури і мистецтв (музеями, філармоніями, театрами тощо), до взаємодії з професійними та самодіяльними мистецькими колективами і відомими митцями, більш того – вона має стати ініціатором таких контактів. Саме художньо-естетичні аспекти шкільного життя мають змогу нейтралізувати зовнішні антиестетичні впливи макросередовища, засобів масової інформації, виконувати арт-терапевтичну і превентивну функції щодо девіантної поведінки учнів [5].

Новий час потребує гнучкості особистості до різноманітних життєвих завдань та ситуацій. Сучасна система навчання й виховання не завжди здатна створити відповідні умови для всебічного розвитку особистості учня. Потрібні нові підходи, що сприятимуть не лише швидкому та ефективному засвоєнню наукових знань молодшими школярами, а й формуванню естетичної культури. Запровадження технологій навчання й виховання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах і психолого-педагогічних теоріях, здатне допомогти у вирішенні окреслених питань.

Сучасні дослідники наголошують на вагомій ролі театрального мистецтва, його образної системи в актуалізації як у глядачів так і у виконавців, цінностей людського життя і духу. Автори посібника «Краса педагогічної дії» стверджують: «Якщо врахувати, що театральна дія відбувається в безперервному потоці мовлення і живих сценічних рухів, жестів, міміки якщо взяти до уваги властиву театрові безпосередність емоційно-чуттєвого впливу акторської гри, то стане очевидно і цілком зрозуміло та надзвичайна сила ідейно-художнього впливу, яким володіє театр» [3, с.113].

Знайомлячи молодших школярів з театральним мистецтвом важливо враховувати психологічні особливості даного віку. Психологи стверджують, що діти 6-9 років характеризуються

збудженістю і невірноваженістю, що ускладнює вироблення стійкого зосередження. Тому дітей молодшого шкільного віку не варто водити на довготривалі театральні вистави. Основою естетичного виховання засобами театрального мистецтва є продумане і послідовне накопичення художніх вражень.

Основною формою залучення дітей до театру в початкових класах є колективні перегляди вистав, відбір яких проводить сам учитель. Казка в театрі, на думку А. Брянцева, є своєрідною дитячою класикою. Найліпше залучення дітей до театру розпочинати з вистави-казки. Невеликий життєвий досвід дітей молодшого шкільного віку викликає особливу увагу до проблеми розуміння вистави. Синтетичність театрального мистецтва, злиття в ньому виражальних засобів ряду мистецтв, ставить перед молодшим школярем складні завдання. Необхідно одночасно слідкувати за розвитком дії, запам'ятовувати дійових осіб, роздивлятися декорації, слухати мову та музику. Саме тому, досвід мистецтва не повинен випереджати життєвий досвід дитини.

Особливе місце серед форм театральної діяльності займає гра, адже театралізована гра відтворює певні дії типового персонажу. І це не лише наслідування та імітація, підґрунтям яких є уявлення дитини про загальні норми поведінки, але й вільна, творча побудова характеру героя. Театралізовані ігри охоплюють: 1) дії дітей з ляльковими персонажами або дії за ролями; 2) літературну діяльність (вибір теми, складання, інсценування своїх творів тощо); 3) образотворчу діяльність (одяг персонажів, малювання декорацій, виготовлення атрибутів); 4) музичну діяльність (виконання пісень, інсценування музичних творів тощо) [1, с. 56].

Висновки. Театральне мистецтво є синтетичним видом, що поєднує музику, танець, спів, художнє читання, хореографію та інші види мистецтва. У синтезі мистецтв діти набувають життєвого досвіду, розвивають особистісно-ціннісне ставлення до мистецтва, збагачують світогляд, розвивають мовленнєву діяльність. Театральне мистецтво дозволяє стимулювати школярів до образного і вільного сприйняття навколишнього світу (людей, культурних цінностей, традицій, природи). За його допомогою дитина навчається поважати чужу думку, бути толерантною до різних точок зору, фантазувати, уявляти, спілкуватися з оточуючими, долати труднощі, ставити завдання та розв'язувати їх.

Література

1. Аболина Т. Эстетическое воспитание в школе / Т. Аболина, Н. Миропольская. – К.: Выс. шк. Изд. При Киев. гос. у-те, 1987. – 93 с.
2. Джола Д. М. Теорія і методика естетичного виховання школярів : [навч.-метод. посібник] Д. М. Джола, А. Б. Щербо. - К. : ІЗМН, 1998. - 392 с
3. Зязюн І. Краса педагогічної дії: навчальний посібник для вчителів, аспірантів, студентів середніх та вищих навчальних закладів / І.Зязюн, Г. Сагач.–К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
4. Концепция художественного образования как фундамент системы эстетического развития учащихся в школе : [проект]. - М.: Наука, 1990. - С. 47-59.
5. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва в початковій школі : [посібник для вчителя] / [Масол Л. М., Гайдамака О. В., Белкіна Е. В. та ін.]. - Х.: Веста : Видавництво "Ранок", 2006. - 256 с
6. Сухомлинський В.А. Серце отдаю детям. – К.: Радянська школа, 1971. – 669 с.

УДК 373.015.31

Б. Московчук,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського
В. Moskovchuk,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ У РІЗНИХ ВИДАХ ХУДОЖНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК МЕТОДИЧНИЙ ПРИЙОМ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ